

ІНФРАСТРУКТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНСЬКОГО ПРИЧОРНОМОР'Я

Карпінська Г.В.

В статті проведено оцінку стану та рівня використання інфраструктурного потенціалу МСП, зокрема Українського Причорномор'я та розроблені пропозиції щодо вдосконалення інституційного механізму підтримки розвитку інфраструктури МСП.

Постановка проблеми. Стійкий розвиток України та її регіонів, зростання макроекономічних показників у посткризовий період насамперед залежить від такого важливого чинника, як розвиток середнього та малого підприємництва. Саме малий та середній бізнес є одним із ключових сегментів, який повинен забезпечити належну соціально-економічну ініціативу населення і досягти таких стратегічно важливих цілей розвитку країни та її регіонів як: створення нових робочих місць; підвищення рівня доходів; поживлення економічної активності у регіонах; збільшення надходження капіталу до регіональної (та національної) економіки; збільшення надходжень до державного та місцевих бюджетів; уповільнення темпів трудової міграції активної частини працездатного населення за кордон; збільшення у суспільстві прошарку середнього класу та т. ін.

Про те, незважаючи на велику роль малого і середнього підприємництва (МСП), результати його функціонування в Україні значно нижчі, ніж в інших країнах світу. Однією з причин такої ситуації на думку багатьох вітчизняних фахівців та науковців є недосконала система інфраструктурного забезпечення розвитку МСП.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток малого бізнесу як важливого чинника економічного зростання країни та регіонів висвітлено у наукових працях О.І. Амоші, Ю. М. Бажала, Б.В. Буркинського, А.І. Бутенко, Л.Ф. Беленок, З.С. Варналія, В. М. Гейця, І. М. Комарницького, В.І. Ляшенко та інших. У багатьох дослідженнях аналізуються зміст і значення окремих елементів інфраструктури для розвитку економіки України загалом, так зокрема, О.Є. Кузьмін, І.М. Комарницький характеризують основні елементи фінансової інфраструктури. Л.Ф. Беленок розглядає спеціалізовані організації підтримки малого підприємництва. Дослідженням питань формування інфраструктури державної підтримки займа-

лися З.С. Варналій, Л. Ф. Беленок. Про те, завдання щодо оцінки стану, рівня використання інфраструктурного потенціалу МСП, та вдосконалення системи інфраструктурної підтримки розвитку МСП України та її регіонів є і досить актуальним.

У зв'язку з цим **метою статті** є оцінка стану та рівня використання інфраструктурного потенціалу МСП, зокрема Українського Причорномор'я та розробка пропозицій щодо вдосконалення інституційного механізму підтримки розвитку інфраструктури МСП.

Виклад основного матеріалу дослідження. Законом України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" від 22.03.2012 р. визначено, що «інфраструктурою підтримки малого і середнього підприємництва є підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, які провадять діяльність, спрямовану на розвиток суб'єктів малого і середнього підприємництва, їх інвестиційної та інноваційної активності, просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки».

До об'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва належать бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інноваційні бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, центри трансферу технологій, фонди підтримки малого підприємництва, лізингові компанії, консультативні центри, інші підприємства, установи та організації, основним завданням яких є сприяння розвитку малого і середнього підприємництва [1, ст. 14].

Під інфраструктурним потенціалом ми розуміємо сукупні інфраструктурні (інформаційно-аналітичні, організаційно-технічні, фінансово-кредитні, регуляторні) можливості території (регіону, країни) забезпечувати умови для функціонування малого та середнього підприємництва.

Виходячи з цього та функцій які повинна, перш за все, забезпечити інфраструктура, система інфраструктурного потенціалу МСП може бути представлена у наступному вигляді (рис. 1).

За інформацією Держслужби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва, станом на 01.01.2013, в регіонах України діють 531 бізнес-центр, 76 бізнес-інкубаторів, 46 технопарків, 535 лізингових центрів, 3964 небанківські фінансово-кредитні установи, 242 фонди підтримки підприємництва (з яких 27 створені за участю Українського фонду підтримки підприємництва), 3031 інвестиційних та інноваційних фондів і компаній, 3902 інформаційно-консультативні установи [2].

Що стосується стану інфраструктурного потенціалу МСП регіонів Причорномор'я він наведений у таблиці 1.

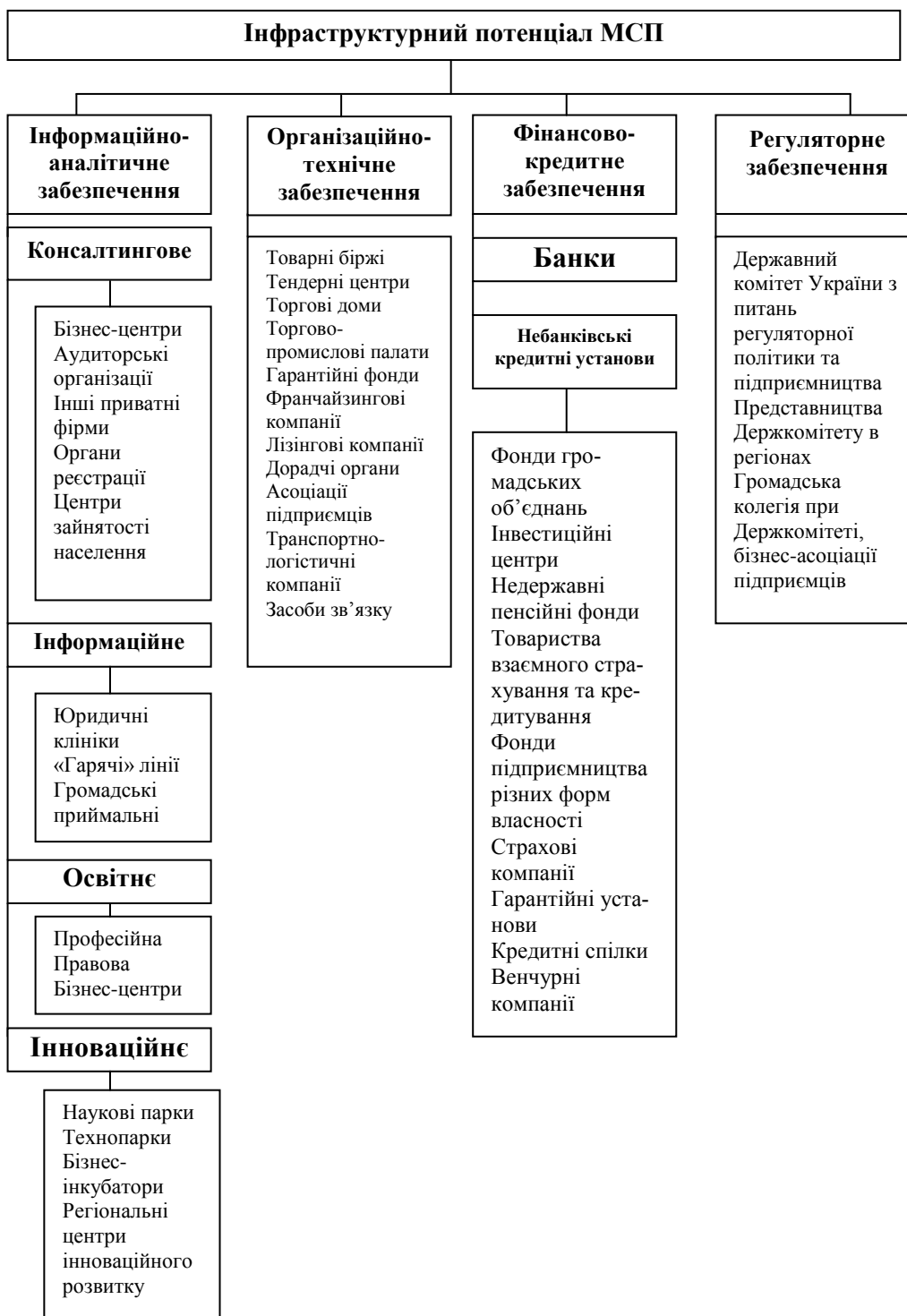

Рис. 1. Система інфраструктурного потенціалу МСП

Таблиця 1

**Стан інфраструктурного потенціалу МСП регіонів Причорномор'я
на 1 січня 2013 року**

Області	Бізнес-центри	Бізнес-інкубатори	Технопарки	Лізингові центри	Небанківські ФК установи	Фонди підтримки підприємництва	Інвестиційні фонди і компанії	Інноваційні фонди і компанії	Інформаційно-консультативні установи	Кількість громадських об'єднань суб'єктів підприємництва, одиниць	Кількість координаційних рад з питань підприємництва, одиниць
Миколаївська	21	4	–	8	184	4	14	10	237	52	25
Одеська	31	4	–	7	25	10	12	10	25	108	24
Херсонська	7	3	2	4	62	10	16	2	19	40	22

Для оцінки рівня використання інфраструктурного потенціалу регіонів Причорномор'я та впливу інфраструктурного потенціалу на сталий розвиток регіону скористуємося показниками наведеними у табл. 2.

Таблиця 2

**Оцінка рівня використання інфраструктурного потенціалу та його впливу на сталий розвиток регіонів Причорномор'я
станом на 1 січня 2013 року**

Область	Рівень використання інфраструктурного потенціалу		Індикатор впливу інфраструктурного потенціалу на сталий розвиток регіону
	Рівень забезпеченості МСП об'єктами інфраструктури	Витрати на розвиток інфраструктури, тис. грн	Рівень підприємницької активності
Миколаївська	0,05	178,2	0,202
Одеська	0,001	–	0,048
Херсонська	0,008	–	0,136

Рівень підприємницької активності, розраховується за формулою:

$$P_a = 1 - K_{пр} / K_{зар},$$

де $K_{пр}$ – кількість суб'єктів малого та середнього підприємництва, що припинили діяльність у поточному періоді;

$K_{зар}$ – кількість суб'єктів малого та середнього підприємництва, що зареєструвалися у поточному періоді.

Відповідно до показників наведених у таблиці 2 можна зробити висновок, зокрема: якщо у регіоні відбувається фінансування розвитку інфраструктури МСП то збільшується їх кількість та підприємницька активність населення.

Формуючи інфраструктуру підтримки малого та середнього підприємництва органи місцевого самоврядування отримують додаткові ресурси й переваги у сфері розвитку своїх регіонів. Наприклад, створюючи бізнес-інкубатори, бізнес-центри створюються нові робочі місця як у адміністрації самого бізнес-інкубатора, так і в розміщених на його території підприємствах.

Порівнюючи показники безробіття населення з кількістю бізнес-центрів та бізнес-інкубаторів, можна відмітити, що, в Одеському регіоні, де рівень безробіття 5,8 %, діє 4 бізнес-інкубаторів та 21 бізнес-центрів, в Херсонській області діє 3 бізнес-інкубатори та 7 бізнес-центрів – рівень безробіття становить 8,7 %. Про те, в Миколаївській області, де працюють 4 бізнес-інкубатора та 21 бізнес-центр, рівень безробіття – 7,9 %. Отже, бачимо, що кількість діючих бізнес-інкубаторів та бізнес-центрів у регіонах безпосередньо впливає на зменшення рівня безробіття, однак цей показник має дещо опосередкований характер.

Наведені показники свідчать про те, що формально склалася розвинений інфраструктурний потенціал підтримки МСП, який теоретично має створювати сприятливі умови для його формування та розвитку і сприяти економічному зростанню. Про те, результати розвитку сектору МСП далекі від очікуваних: загальна кількість суб'єктів малого підприємництва на 10 тис. осіб наявного населення України в 2012 р. становила 360 одиниць, що на 22,41 % менше, ніж у 2011 р., що пов'язане зі зменшенням кількості фізичних осіб-підприємців з 394 до 290 у розрахунку на 10 тис. осіб населення. Показник кількості малих підприємств протягом 2010 – 2012 років майже залишався незмінним – 70 од. у розрахунку на 10 тис. осіб населення, хоча, у 2009 році він становив 82 од. (тобто зменшився майже на 15%).

Таким чином, можна зробити висновок про те, що наявний інфраструктурний потенціал МСП використовується неефективно.

У зв'язку з цим, вважаємо що для покращення та якісної реалізації інфраструктурного потенціалу МСП необхідним є переорієнтація програм підтримки МСП на підтримку перш за все, інноваційного підприємництва і виробничих компаній з метою проведення реіндустріалізації в країні. Основними напрямками мають стати:

1. Всебічний розвиток кооперації між малим і великим бізнесом – розвиток системи субконтрактації, яка передбачає для великих підприємств обов'язок розміщення певної частини держзамовлень на малих підприємствах, тим самим, сприяючи розвитку конкурентного середовища та забезпечення фінансування малих інноваційних підприємств.

2. Створення регіональних центрів інжинірингу (РЦІ) з метою підвищення технологічної готовності регіональних виробничих підприємств – на базі РЦІ

мають надаватися МСП наступні послуги: оцінка технічної готовності суб'єктів МСП для впровадження нових технологій; інженерно-консультаційні послуги зі створення промислових об'єктів; інженерно-дослідницькі послуги з розробки технологічних процесів, технологій устаткування виробництва; маркетингові дослідження ринку продукції виробництва і технологій; аналіз інжинірингових компаній регіону та їх залучення до реалізації проектів.

3. Підтримка лізингу і модернізації виробництва – субсидування витрат МСП по лізингових договорах. Мета – стимулювання інвестицій МСП в основний капітал, модернізація виробничої бази МСП, залучення інвестиційних кредитів, залучення лізингодавців до роботи з сегментом МСП. Одержувачі підтримки: малі й, особливо, середні підприємства в неторговому секторі, з чисельністю зайнятих більше 50 осіб. Форми підтримки: субсидування частини витрат, пов'язаних зі сплатою суб'єктом МСП відсотків по лізингових договорах; субсидування першого внеску МСП при укладанні договору лізингу устаткування.

4. Підтримка малих інноваційних компаній і формування інноваційної інфраструктури – форми підтримки: гранти малим інноваційним компаніям, діяльність яких полягає в практичному застосуванні (упровадженні) результатів інтелектуальної діяльності; субсидії діючим інноваційним компаніям на компенсацію витрат з розробки нових продуктів, послуг і методів їх виробництва (передачі), нових виробничих процесів; придбанню машин і устаткування, пов'язаних з технологічними інноваціями; придбанню нових технологій (у т.ч. прав на патенти, ліцензії); формування інноваційної інфраструктури – фінансування інфраструктури підтримки суб'єктів МСП в області інновацій і промислового виробництва, що включає в себе: центри кластерного розвитку, територіальні, промислові, інноваційні і логістичні кластери, центри колективного доступу до високотехнологічного устаткування, центри прототипування і промислового дизайну, центри технологічної компетенції, центри трансферту технологій.

5. Підтримка експорто-орієнтованих суб'єктів МСП – вирішення системних проблем цих МСП, у тому числі, за рахунок підвищення доступності зовнішнього фінансування, сприяння в пошуку партнерів за кордоном, надання інформації про умови виходу на закордонні ринки, підвищення кваліфікації персоналу, надання сприяння в проходженні митних процедур. Форми підтримки: компенсація витрат по сплаті відсотків по експортних кредитах, компенсація витрат по сертифікації товарів, софінансування витрат підприємств на участь у виставках за кордоном, компенсація витрат по правовій охороні за кордоном винаходів і результатів інтелектуальної діяльності, субсидування частини витрат суб'єктів МСП при розробці фірмового найменування, товарного знаку, тощо.

6. Створення центрів молодіжної інноваційної творчості – розвиток і підтримка МСП у науково-технічній, інноваційній і виробничій сферах. Одержувачі підтримки: центри молодіжної інноваційної творчості, що забезпечують матеріально-технічну, економічну, інформаційну і соціальну

базу для становлення і розвитку малих інноваційних підприємств, комерціалізації наукових знань і наукомістких технологій.

7. Створення і розвиток інфраструктури підтримки виробничих МСП:

– бізнес-інкубатори: спрощення доступу суб'єктів МСП до майнових ресурсів за допомогою створення об'єктів інфраструктури підтримки МСП (бізнес-інкубаторів, технопарків, промислових парків, центрів кластерного розвитку, тощо); створення сприятливого інвестиційного клімату в регіоні. Форми підтримки: для малого підприємця в перший рік оренда має складати не більше 40% від ставки орендної плати інкубатора, на другий рік – не більше 60%, на третій – 100%. Крім того, МСП мають одержувати консультаційні, маркетингові і рекламні послуги, допомогу при підготовці установчих документів, одержанні кредитів;

– промислові парки і технопарки: комплексна підтримка виробничих МСП. Одержувачі підтримки: промислові парки і технопарки. Промисловий (індустріальний) парк – комплекс об'єктів нерухомості площею не менше 20 тис. кв. метрів і інфраструктури, що компактно розміщують у себе суб'єкти МСП і умови, що надають їм, для ефективної роботи. Технопарк – комплекс об'єктів нерухомості, створений для здійснення діяльності в сфері високих технологій, що складається з земельних ділянок, офісних будинків, лабораторних і виробничих приміщень, об'єктів інженерної, транспортної, жилої і соціальної інфраструктури, загальною площею не менше 5 тис. кв. метрів.

На нашу думку, запропоновані пропозиції дозволять вдосконалити інституційний механізм управління розвитком інфраструктурного потенціалу малого підприємництва, як Українського Причорномор'я, так і України в цілому [3].

Література:

1. Закон України “ Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні” від 22.03.2012 р., № 4618-6.
2. Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні / Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. – К., 2013. – 55 с.
3. Бутенко А.І., Шлафман Н.Л., Карпінська Г.В. Пропозиції щодо вдосконалення інституційного механізму управління розвитком інфраструктурного потенціалу малого підприємництва українського Причорномор'я : доповідна записка / Інститут проблем рику та економіко-екологічних досліджень НАН України. – Одеса, 2013. – 13 с.

Abstracts

Karpinskaya A.V.

Infrastructure capacity of small and medium enterprise ukrainian black sea region

The article evaluated the status and the level of infrastructural capacity of SMEs, including Ukrainian Black Sea and developed proposals to improve the institutional mechanism pi-dtrymky infrastructure development of SMEs.